

سرفصل درس «آموزش تفکر به کودکان و نوجوانان»

۱. معرفی درس و منطق آن:

تفکر و آگاهی، در برابر تقلید و پیروی کورکورانه از یک سو و زندگی بی توجه و بدون هوشیاری از سوی دیگر از مفاهیم اساسی و مورد بحث در میان اندیشمندان بوده است. این بحث در عرصه تعلیم و تربیت نیز ورود کرده و در سالهای اخیر، برنامه های متنوعی مبتنی بر رویکردهای مختلف به منظور توسعه تفکر کودکان طراحی شده است. ایده ی اصلی این رویکردها نقد جریان های حاکم بر تربیت کودکان و خصوصاً حافظه محوری بوده که معتقدند با آموزش تفکر به کودکان، میتوان یادگیری را بهبود بخشید. در این درس، ضمن مرور ایده ی حاکم بر جریان آموزش تفکر به کودک و نوجوان، که با نام فبک یا p4c شناخته میشود، برخی جریانهای منتقد این رویکرد نیز مرور شده و همچنین آنچه میتوان در تکمیل یا تصحیح جریان آموزش تفکر به کودک و نوجوان - اعم از تأمل بنیادین در مفاهیم اصلی آموزش تفکر، داشته های علم منطق در کمک به تفکر و داستان های بومی - ذیل ایده ی تربیت اسلامی ارائه کرد و در میدان عمل معلم به کار آید را مطرح کرده است. آنچه در این درس مد نظر بوده است، ملاحظه ی تفکر در چرخه ی تعقل است که بازنمای تقوا در تربیت می باشد.

نام درس : آموزش تفکر به کودکان و نوجوانان	مشخصات درس
پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری مهارت آموز قادر خواهد بود:	نوع درس: نظری - عملی
۱- جایگاه تفکر در تربیت و رویکردهای آموزش تفکر به کودکان و نوجوانان را شناسایی کند.	تعداد واحد: ۲ واحد
۲- برنامه فلسفه برای کودکان را از منظرهای مختلف بررسی و نقد کند و مبانی و اصول رویکردهای منتقد را مقایسه کند	تعداد ساعت: ۴۸ ساعت
۳- مغالطات را در مقام نقد و دفاع تشخیص داده و در ادعاهای خود مغالطه نکند.	شایستگی کلیدی: موضوعی
۳- با انتخاب فعالیتهای مناسب کودکان، تفکر را در دروس مختلف پرورش دهد.	پیش نیاز: -
	استاد متخصص برای تدریس:
	استاد مجوز دار از سوی دبیرخانه
	هماهنگی گروه های معارف و
	تربیت اسلامی دانشگاه

۲. فرصت های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن:

فصل اول: مبانی و اصول آموزش تفکر به کودکان

- مفهوم تفکر، اهمیت و ضرورت آن
- عقلانیت بنیادین و ابزاری
- نسبت تفکر و تعقل
- نسبت تفکر و تربیت
- نسبت تفکر و هوش
- انواع تفکر

فعالیت یادگیری:

- استاد گزاره های توصیفی متفاوتی درباره هستی ارائه دهد و با گفتگو در کلاس، پیامدهای باور به آن گزاره در نظام ارزشی و دلالت‌های رفتاری آن بررسی شود. مثلاً «عالمی پس از مرگ وجود دارد که ارتباطی با این دنیا و عملکرد ما ندارد» چه ارزشهایی ایجاد کرده و چه توصیه های عملی در پی خواهد داشت؟
- تفاسیر مختلف روایت «یک ساعت تفکر بهتر از هفتاد سال عبادت است» مطالعه و بررسی شود.

تکالیف عملکردی:

- دانشجو خاطراتی از کلاس درس دوران ابتدایی یا متوسطه را بنویسد که در آن تفکر به خوبی پرورش داده میشد یا شیوه آموزش و کلاس داری ضد پرورش تفکر بوده است و قضاوت خود را درباره آن کلاس، با استدلال تبیین کند.

فصل دوم: تفکر در کودکی و نوجوانی در مراحل رشد

- نظریه های فردگرایانه در رشد تفکر
- نظریه های فرآیندی-رابطه‌ای در رشد تفکر
- فعالیت یادگیری:
- تبیین و مقایسه دو نظریه پیاژه و ویگوتسکی در یادگیری یک مورد یکسان
- تکلیف عملکردی:
- دانشجویان درمورد امکان تحقق تفکر در سطوح بالاتر و انتزاعی و صوری با هم مباحثه و مناظره کنند

فصل سوم: برنامه فلسفه برای کودکان

- تاریخچه
- اهداف و مبانی برنامه
- روشهای آموزش تفکر در برنامه فبک

فعالیت یادگیری:

- کتاب «فلسفه‌ورزی با کتاب‌های تصویری: راهنمای کلاسی فلسفه برای کودکان» در کلاس مورد بحث و بررسی قرار گیرد

تکالیف عملکردی:

- کتاب «راهنمای انیمیشن‌هایی برای کلاس فلسفه برای کودکان» مورد بررسی قرار گرفته و یک انیمیشن از سوی دانشجویان انتخاب شده و طرح درسی برای یک جلسه کلاس فلسفه برای کودک مبتنی بر آن را بنویسند.
- یک داستان کودک مناسب از سوی دانشجو انتخاب شده و دلیل انتخاب آن برای استفاده در کلاس فلسفه برای کودک و طرح درس آن نوشته شود.

فصل چهارم: رویکردهای انتقادی نسبت به فبک

- رویکردهای انتقادی به مبانی فلسفی فبک
- رویکردهای انتقادی به کارآمدی برنامه و روشهای آموزش تفکر در فبک

- رویکردهای انتقادی به محتوای فلسفی مورد استفاده در فبک

فعالیت یادگیری:

- یک داستان از داستان هایی مشهور مورد استفاده در برنامه فبک در کلاس خوانده شود و سپس توسط دانشجویان نقد و بررسی گردد.
- دانشجویان در یک کلاس فلسفه برای کودکان که به صورت واقعی اجرا میشود حاضر شوند یا فیلم کلاس را ببینند و نقد کنند.

تکالیف عملکردی:

- متن پیاده شده ی جلسه فبک در ترازو با ارائه دکتر باقری و پاسخ های دکتر ناجی و دکتر راجی به ایشان در لینک زیر خوانده شود و نقدهای دکتر باقری و پاسخ های مدافعان در یک جدول در ستون های مقابل هم نوشته شود. لینک: <https://www.ihcs.ac.ir/fa/news/۱۱۸۷۲/%D%A%BE%D%A%۷D%AB%۳D%AAE-%D%A%۸D۸۷%۹-%D%۸۶%۹D%۸۲%۹D%AA%AF-%D%۸۷%۹D%AA%۷DB۸%۷C-%D%AA%AF%DA%A%۹D%AA%DA%۷D%AB%۱-%D%AAE%D%AB%۳D%AB%۱D۸۸%۹-%D%AA%AD%AA%۷D%۸۲%۹D%AB%۱DB۸%۷C-%D%AA%۷D%AB%۲-%D%۸۱%۹D%AA%AD%A%۹>

فصل پنجم: مفاهیم مرتبط با پرورش تفکر

- آزادی و هدفمندی تفکر در تربیت
- تسهیلگری و انگاره های حاکم بر نسبت مربی و متربی در تربیت
- نسبت میان تفکر و عمل در چرخه تعقل
- بینش ها و خصلتهای اخلاقی پشتیبانی کننده از تفکر در کودک (امیدواری، همت بلند، استقامت، احساس مسئولیت، آرمان در زندگی)
- موانع فردی و اجتماعی تفکر

فعالیت یادگیری:

- کلیپ story of stuff در کلاس تماشا شود و اثرات ساختار اقتصادی و حاکمیت بر فرهنگ و تفکر انسان بررسی شود.
- کتاب قورباغه چاه نشین در کلاس خوانده شود و از منظر تفکر و زندگی بررسی شود.
- نامه امام سجاد علیه السلام خطاب به یاران خاص شان مطالعه شود و نسبت میان زهد و تفکر در حدیث بررسی شود.

تکالیف عملکردی:

- دانشجویان انیمیشن دیستوپیا را تماشا کرده و موانع تفکر را با توجه به محتوای انیمیشن ارائه کنند.
- دانشجویان تیترهای یک و دوی چند روزنامه در یک روز یا چند خبرگزاری با منافع متفاوت را حول یک موضوع بررسی کرده و با هم مقایسه نمایند و اثرات رسانه بر جهت دهی فکری را توضیح دهند.

فصل ششم: روشهای پرورش تفکر در کودکان

- مطالعه داستان های فکری
- مطالعه داستان های تاریخی

- بازی
- پرسش و پاسخ
- ایفای نقش
- شعر خوانی
- تجربه و آزمایش
- مشاهده و بازدید
- انجام مأموریت اجتماعی

فعالیت یادگیری:

- کتاب «بازی‌های فکری-فلسفی؛ همراه با بسته کارت‌ها و گلوله‌های بازی» در کلاس مورد بررسی قرار گرفته و چند بازی در کلاس اجرا و نقد شود
- کتاب داستان-بازی «انقلاب ما» در کلاس مورد بررسی قرار گرفته و داستان-بازی اول آن در کلاس اجرا و نقد شود.

تکالیف عملکردی:

- دانشجویان بازی‌های موجود حرکتی یا فکری و کاردستی در دست کودکان یا نوجوانان را بررسی کرده و یکی از آن بازی‌ها که ظرفیت مناسب‌سازی برای تبدیل شدن به بازی فکری-فلسفی در کلاس درس داشته باشد را بازطراحی کنند.
- دانشجویان بسته به رشته تخصصی خود، شیوه تفکر محور کردن برنامه درسی را در کتاب درسی تخصصی خود ارائه دهند.

فصل هفتم: آشنایی با مغالطات مبتلابه

- تبیین‌های مغالطی
- ادعای بدون استدلال
- مغالطات مقام نقد
- مغالطات مقام دفاع
- خودارزیابی در تفکر و کاربرست مهارت‌های تفکر

فعالیت یادگیری:

- فعالیت کارگاهی در زمینه به کارگیری ابزار منطق برای کشف مغالطات

تکالیف عملکردی:

- دانشجویان مغالطات پنهان در یک متن را استخراج کرده و توضیح دهند.
- در پایان کلاس خود را از لحاظ کاربرست مهارت‌های تفکر مثل خوب گوش دادن، مشارکت کردن، مغالطه نکردن و استدلال صحیح و... ارزیابی کنند.

فصل هشتم: داستان کودک و پرورش تفکر

- نقد و بررسی داستان‌های مورد استفاده در فبک
- ظرفیت داستان‌های بومی ایرانی در پرورش تفکر

– شیوه های مختلف قصه گوئی و گفتگو حول داستان برای پرورش تفکر

فعالیت یادگیری:

- داستان هایی با سه پایان در کلاس خوانده شود و دانشجویان پایان های متفاوت را برای یک داستان رقم بزنند
- داستان «شهری که مردم آن با زانو راه میرفتند» در کلاس درس به شیوه تفکر محور از سوی دانشجویان ارائه شود.

تکالیف عملکردی:

- قصه ها و شعرها و افسانه های فولکلور از منظر تناسب و ظرفیت برای استفاده در کلاس تفکر از سوی دانشجو مورد بررسی قرار گیرد و بازنویسی شود.

۳. راهبردهای تدریس و یادگیری

برای قسمتهای تئوریک با الگوی پیش سازمان دهنده/ الگوی مشارکتی/ نگارش یادداشت تحلیلی/ کاوشگری و الگوی استقرایی (تکوین مفهوم و...) برای قسمتهای عملی به شیوه استقرایی

۴. منابع آموزشی

منبع اصلی:

- ۱- نیاز به تدوین منبع اصلی

منابع فرعی:

- ۱- فبک در ترازو: نگاهی انتقادی از منظر فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی. خسرو باقری. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
- ۲- معیار فبک برای داستان: نقد و بررسی داستانهای مورد استفاده برای آموزش تفکر در ایران. ناجی. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
- ۳- تفکر. آیت الله حائری
- ۴- تعلق. آیت اله حائری
- ۵- تحجر. آیت الله حائری
- ۶- کندوکاو فلسفی برای کودکان و نوجوانان. سعید ناجی
- ۷- فلسفه برای کودکان (P4C) مضامین فلسفی در داستان های متون کلاسیک ادب فارسی. مقاله. اکبری و همکاران
- ۸- نظریه اسلامی تعلیم و تربیت. علم الهدی
- ۹- آسیب شناسی برنامه فلسفه برای کودکان و نوجوانان در ایران. مقاله. سعید ناجی
- ۱۰- بررسی و تحلیل برنامه فلسفه برای کودکان و نوجوانان با نظر به میزان ابتدای آن بر پراگماتیسم دیویی. مقاله. ناجی و همکاران
- ۱۱- رویکرد انتگرال به برنامه فلسفه برای کودکان (p4c). مقاله. احمدی و همکاران
- ۱۲- بررسی نتایج برنامه فلسفه برای کودکان روی مهارت های استدلالی و عملکرد رفتاری کودکان. مقاله. ناجی و همکاران

۱۳- بررسی رویکردهای مختلف در برنامه آموزش فلسفه برای کودکان و نسبت آن با برنامه درسی رسمی. افضل السادات و همکاران

۱۴- بررسی تطبیقی دیدگاه شهید مطهری با دیدگاه متیو لیپمن درباره اهداف تعلیم و تربیت. مقاله. فاطمه صدر

۱۵- نقد نسبیت گرایی نظریه تربیتی لیپمن در مقایسه با نسبیت در هرمنوتیک فلسفی گادامر. صدر و همکاران

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری (پیشنهادی)

ارزشیابی آغازین: آزمون کتبی یا شفاهی

ارزشیابی تکوینی: سنجش عملکردی، سنجش مشاهده ای، کنفرانس

ارزشیابی پایانی: آزمون مداد و کاغذی، آزمون عملکردی با نمونه کار، پروژه

ارزشیابی در تمامی این عرصه ها با رویکرد ارزشیابی برای یادگیری اجرا میشود.

